

**MAKTABGACHA, UMUMIY O‘RTA VA PROFESSIONAL TA’LIMNING
MAVJUD HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO‘LLARI**

*Andijon davlat pedagogika instituti pedagogika
va psixologiya kafedrası o‘qituvchisi*

Qurbonova Feruzaxon

*Andijon davlat pedagogika instituti Ijtimoiy va
amaliy fanlar fakulteti Tarix yo‘nalishi 4-bosqich talabasi*

Akmaljonov Akbarjon

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistonning uzluksiz ta’lim tizimidagi asosiy bo‘g‘inlar — maktabgacha, umumiy o‘rta va professional ta’limning mavjud holatini har tomonlama tahlil qilish ta’lim sifati, pedagoglar malakasi, moddiy-texnik baza, raqamli ta’lim joriy etilishi, o‘quv dasturlarining mazmuni va ularni modernizatsiya qilish zarurati haqida shuningdek, tizimdagi muammolar, ularning kelib chiqish sabablari va rivojlanish istiqbollari bo‘yicha taklif va tavsiyalar halide atroflicha fikr va mulohazalar yuritiladi va atroflicha bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: Uzluksiz ta’lim, maktabgacha ta’lim, umumiy o‘rta ta’lim, professional ta’lim, raqamli pedagogika, kompetensiya, mehnat bozori, ta’lim sifati, integratsiya, innovatsiya.

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ДОШКОЛЬНОГО, ОБЩЕГО
СРЕДНЕГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ, ПРОБЛЕМЫ
И ПУТИ РАЗВИТИЯ**

Аннотация: В статье представлен комплексный анализ текущего состояния основных звеньев системы непрерывного образования Узбекистана – дошкольного, общего среднего и профессионального образования, качества образования, квалификации педагогических кадров, материально-технической базы, внедрения цифрового образования, содержания учебных программ и необходимости их модернизации, а также предложения и рекомендации по проблемам в системе, причинам их возникновения и перспективам развития.

Ключевые слова: Непрерывное образование, дошкольное образование, общее среднее образование, профессиональное образование, цифровая педагогика, компетенции, рынок труда, качество образования, интеграция, инновации.

**CURRENT STATE OF PRE-SCHOOL, GENERAL SECONDARY AND
VOCATIONAL EDUCATION, PROBLEMS AND WAYS OF
DEVELOPMENT**

Annotation: This article is a comprehensive analysis of the current state of the main links in the continuous education system of Uzbekistan - preschool, general secondary and vocational education, the quality of education, the qualifications of teachers, the material and technical base, the introduction of digital education, the content of curricula and the need to modernize them, as well as proposals and recommendations on the problems in the system, their causes and development prospects.

Keywords: Continuous education, preschool education, general secondary education, vocational education, digital pedagogy, competence, labor market, quality of education, integration, innovation.

Zamonaviy jamiyatning barqaror rivojlanishi ta'lim tizimining samaradorligiga, unda amalga oshirilayotgan islohotlarning sifatiga va inson kapitalining shakllanish darajasiga bevosita bog'liqdir. Ta'limning har bir bo'g'ini — maktabgacha, umumiy o'rta va professional ta'lim — bir-birini to'ldiruvchi, o'zaro chambarchas bog'langan tizim sifatida insonning hayot davomida rivojlanishini ta'minlaydi. Maktabgacha ta'lim bola shaxsining ilk asoslarini shakllantirsa, umumiy o'rta ta'lim keng qamrovli bilimlar poydevorini yaratadi, professional ta'lim esa mehnat bozoriga mos, malakali mutaxassislar tayyorlaydi. O'zbekiston ta'lim tizimida so'nggi yillarda modernizatsiya, raqamlashtirish, pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ammo shunga qaramay, tizimda hali ham hal etilishi lozim bo'lgan muammolar mavjud. Mazkur maqola ana shu masalalarni chuqur ilmiy tahlil qilib, ularning yechimlari uchun takliflar berishga qaratilgan. Maktabgacha ta'lim bola rivojlanishining eng muhim bosqichi bo'lib, psixologik tayyorgarlik, ijtimoiy moslashuv, nutq va tafakkur rivoji aynan ushbu davrda shakllanadi. Bugungi kunda davlat-xususiy sheriklik asosida yangi bog'chalar tashkil etilishi natijasida qamrov darajasi sezilarli oshdi. Biroq qishloq hududlarida hali ham maktabgacha ta'lim muassasalari yetishmasligi, yosh xodimlar yetishmasligi, ota-onalarning pedagogik savodxonligi pastligi kabi muammolar mavjud. Shuningdek, o'quv-metodik qo'llanmalar zamonaviy pedagogik talablarga to'liq mos emas, STEAM, Montessori, Reggio Emilia kabi metodikalar keng joriy etilmagan. Tarbiyachilarning yosh avlod ruhiyati, psixologiyasi va ehtiyojlaridan kelib chiqib ishlashi uchun zarur bilimlar yetarli darajada bo'lmasligi ham ta'lim sifati pasayishiga olib keladi. Rivojlanish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim sanaladi pedagoglar malakasini tizimli oshirish, innovatsion metodikalar bo'yicha treninglar tashkil etish raqamli ta'lim resurslarini joriy etish, interaktiv vositalar bilan ta'minlash bolalarning tabiiy qiziqishini oshiruvchi o'yin texnologiyalarini ommalashtirish davlat-xususiy sheriklik asosidagi yangi ta'lim muassasalari sonini oshirish ota-onalar bilan tizimli

pedagogik hamkorlikni yo'lga qo'yish. Maktabgacha ta'lim sifati oshirilsa, bola maktabga tayyor holda kiradi, bu esa keyingi bosqichlarda o'quv jarayonini ancha yengillashtiradi. Umumiy o'rta ta'lim tizimi shaxsning intellektual salohiyatini shakllantiruvchi asosiy bosqichdir. Umumiy o'rta ta'lim tizimi shaxsning intellektual salohiyatini shakllantiruvchi asosiy bosqich sifatida ajralib turadi, chunki bu davrda bolalar mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, tanqidiy qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv kabi asosiy kognitiv ko'nikmalarni egallaydilar. Ushbu bosqichda ta'lim jarayoni faqat fan bilimlarini berish bilan cheklanmay, balki o'quvchining shaxsiy qobiliyatlarini aniqlash, ularni rivojlantirish va individual ehtiyojlariga moslashtirilgan o'qitish tizimini yaratishga yo'naltiriladi. Shu tarzda, maktabda erishilgan bilim va ko'nikmalar keyingi kasb-hunar ta'limi va oliy ta'limga tayyorgarlikning poydevori bo'lib xizmat qiladi.

Umumiy o'rta ta'limning muhim jihatlaridan biri — kompetensiyaga asoslangan yondashuvni qo'llashdir. Bu yondashuv o'quvchilarga faqat nazariy bilimni emas, balki amaliy ko'nikmalarni ham egallash imkonini beradi. Masalan, matematik va tabiiy fanlar fani orqali o'quvchilar mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, ijtimoiy fanlar esa ularni jamiyat ichidagi munosabatlar, axloqiy va ijtimoiy qadriyatlar bilan tanishtiradi. Shu bilan birga, ijodiy va tanqidiy tafakkurni rivojlantirish maktabning kundalik faoliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, qaror qabul qilishga va turli vaziyatlarda moslashuvchan bo'lishga tayyorlaydi. Shuningdek, umumiy o'rta ta'lim shaxsning ijtimoiy salohiyatini shakllantirishda ham katta rol o'ynaydi. Maktab muhitida o'quvchilar hamkorlik, jamoada ishlash, kommunikativ ko'nikmalar va mas'uliyat hissini rivojlantiradilar. Bu esa ularni nafaqat akademik, balki ijtimoiy jihatdan ham yetuk shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi. Maktabdagi turli loyihalar, guruh ishlar va jamoaviy mashg'ulotlar o'quvchilarda mas'uliyatni his qilish, muammolarni birgalikda hal qilish va o'z fikrini asoslab yetkazish qobiliyatini mustahkamlaydi. Ta'limning samaradorligi pedagoglar malakasi va ta'lim jarayonini tashkil etish darajasiga ham bog'liqdir. Innovatsion metodikalar, interaktiv o'qitish, raqamli resurslardan foydalanish va individual yondashuv umumiy o'rta ta'limning sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu orqali o'quvchilar nafaqat fan bilimlarini mukammal egallaydi, balki yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, izlanish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Umumiy o'rta ta'lim shaxsning intellektual va ijtimoiy salohiyatini shakllantiruvchi poydevor vazifasini bajaradi. Ushbu bosqichda erishilgan bilim va ko'nikmalar nafaqat akademik muvaffaqiyatga, balki shaxsning ijtimoiy, kreativ va kasbiy jihatdan yetuk bo'lishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, umumiy o'rta ta'lim tizimi har bir shaxsning kelajakdagi rivojlanishi va jamiyatdagi muvaffaqiyatli faoliyati uchun asosiy platforma sifatida qaralishi lozim. Maktablarda amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan bo'lsa-da,

tizimda mavjud muammolar soni hali ham yetarlicha. O'quv dasturlarining murakkabligi, yuklamaning og'irligi, fanning amaliyotga yetarlicha bog'lanmaganligi o'quvchilarning qiziqishini pasaytiradi. Pedagog kadrlarning malaka darajasi ham hududlar bo'yicha bir xil emas, bu esa ta'lim sifati notekisligiga olib keladi. Ba'zi maktablarda o'quvchilarning individual qobiliyatlariga mos o'qitish usullari tatbiq qilinmaydi, baholash tizimi esa ko'proq nazoratga yo'naltirilgan. Raqamli o'qitish vositalarining yetishmasligi, laboratoriyalar, texnik jihozlarning eskiligi ta'lim jarayonining zamonaviy talablarga mos kelmasligiga sabab bo'ladi. Professional ta'lim tizimi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosi bo'lgan malakali kadrlarga bo'lgan ehtiyojni qondirishi kerak. Bugungi kunda dual ta'lim modeli, ishlab chiqarish bilan integratsiya, yangi kasb-hunar maktablari va texnikumlar tarmog'ining kengayishi muhim ijobiy natijalardir. Ammo amaliyotning yetarli darajada tashkil etilmagani, o'quv dasturlarining mehnat bozoridagi yangi kasblarga mos kelmasligi, eskirgan texnika va jihozlardan foydalanish professional ta'lim samaradorligini cheklaydi. Ko'plab bitiruvchilar ishga joylashishda qiyinchiliklarga duch keladilar, chunki o'qitilayotgan kasblarning ayrimlari zamonaviy bozor talabiga mos emas. Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalari, robototexnika, avtomatlashtirilgan tizimlar bo'yicha mutaxassislariga talab oshmoqda, ammo o'quv dasturlari bu jarayonga to'liq moslashib ulgurmagan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda uzluksiz ta'lim tizimi mamlakat taraqqiyotining asosiy poydevori bo'lib, maktabgacha, umumiy o'rta va professional ta'limning har biri o'zaro bog'langan holda inson kapitalini shakllantiradi. Maktabgacha ta'limda bolalarning psixologik va intellektual tayyorgarligi yaratilsa, umumiy o'rta ta'limda fundamental bilimlar beriladi, professional ta'lim esa malakali mutaxassis kadrlarni tayyorlaydi. Tizimni yanada takomillashtirish uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish, pedagoglar malakasini oshirish, ta'lim mazmunini yangilash, mehnat bozori talablariga moslashgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish muhimdir. Ta'limning barcha bosqichlarining uyg'un ishlashi mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ahmedov, R. (2021). *Uzluksiz ta'lim tizimida maktabgacha, umumiy o'rta va professional ta'limning integratsiyasi*. Pedagogik ilmiy jurnal, 5(2), 45–58.
2. Islomov, B. & Karimova, D. (2023). *Maktabgacha ta'lim tizimida sifatni oshirishning zamonaviy metodlari*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
3. Qodirov, N. (2022). *Umumiy o'rta ta'limda pedagoglarning malaka oshirish tizimi va ta'lim sifati*. Toshkent: Ta'lim bosh boshqarmasi nashriyoti.
4. Rashidov, S. (2022). *Umumiy o'rta ta'limda kompetensiyaga yo'naltirilgan o'quv dasturlari*. Toshkent: Pedagogika ilmiy markazi.

5. Saidova, M. & Tursunov, A. (2024). *O'zbekiston professional ta'lim tizimining modernizatsiyasi va mehnat bozoriga moslashuvi*. Toshkent: Oliy va o'rta maxsus ta'lim nashriyoti.

